КАЛЯНДАРНА-ПЕСЕННЫ ЦЫКЛ У КАНТАЦЕ «ВЯСКОВЫЯ СВЯТЫ» У. КУЗНЯЦОВА

Сярнова Тамара Вячаславаўна,
кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт
Чарняк Валянціна Адольфаўна
кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт
УА «Беларускі дзяржаўны педагагічны
ўніверсітэт імя Максіма Танка» (Рэспубліка Беларусь).

Анатацыя. Артыкул прысвечаны кантаце "Вясковыя святы" В. Кузняцова і ролі фальклорных песенных традыцый беларусаў у творчасці кампазітара.

Ключавыя словы: фальклор, традыцыя, фальклорная стылістыка і сучасная музычная мова, восеньскія песні.

Важнай часткай традыцыйнай нацыянальнай культуры народа з'яўляецца фальклор. Гэты феномен прыцягвае ўвагу многіх кампазітараў. Народная песня, яе паэтычнае і меладычнае багацце заўсёды з'яўлялася прадметам іх увагі, якія ў той ці іншай меры звярталіся да народна-песенных вытокаў, чэрпалі тэмы і сюжэты, мелодыі і інтанацыі.

Кожны з твораў знаходзіць свой яскрава-індывідуальны стыль у адносінах да фальклору. Адсюль і розны іх падыход да аўтэнтычнага матэрыялу, музычнай рэканструкцыі першакрыніцы ў кампазітарскай практыцы.

У беларускай сучаснай музыцы ў рамках "новай фальклорнай хвалі" з'явіўся цэлы шэраг твораў, у якіх фальклорная вобразнасць з'явілася вызначальным фактарам зместу, формы, жанру, стылю. У іх той жа стылёвы сінтэз, які дазваляе аднесці гэтыя творы да сучасных, якія ўвабралі рысы новага творчага мыслення. Асаблівае месца ў гэтай жанравай разнавіднасці займаюць фальклорныя цыклы, кантаты, дзе сфакусаваныя самабытныя бакі жыцця беларускага народа. Адметнай асаблівасцю падобнага роду твораў з'явілася шырокае выкарыстанне характэрных рыс фальклору і перш за ўсё – паэтычнага. Яны належаць да фальклорна-арыентаванаму кірунку, дзе праяўляецца ва ўсёй паўнаце індывідуальнае аўтарскае бачанне музычнай і паэтычнай народнай культуры. Большасць з партытур арыентаваны на традыцыю абрадавага фальклору, які прадстаўляе сабой "... сукупнасць традыцыйных умоўных дзеянняў", якія сімвалічна выказваюць і замацоўваюць "... стаўленне людзей да прыроды і паміж сабой, іх паводзіны ў важных жыццёвых сітуацыях, якія сістэматычна паўтараюцца" [3, с. 13].

Вопыт аб'яднання фальклорнай стылістыкі і сучаснай музычнай мовы, распрацоўка арыгінальных фальклорных жанраў, спецыфічных выканальніцкіх прыёмаў, інтэрэс да паэтычнага зместу народных песень – усё гэта характэрна для вакальна-харавых цыклаў Вячаслава Кузняцова. Асаблівасці беларускага фальклору знайшлі адлюстраванне ў сюіце для голасу з аркестрам "Вясельныя песні" (сл. народныя), "Жаночыя песні" (сл. народныя), харавыя цыклы "Застольныя" (сл. народныя), "Вяселле" (сл. народныя) і інш. Сярод іх кантата "Вясковыя святы" для хору і камернага ансамбля (сл. народныя) якая была напісана па матывах каляндарна-абрадавага цыклу, яна складаецца з сямі частак: "Святы вечар", "Масленіца", "Вясна – красна", "Купалле", "Жніво", "Восеннь", "Талака". Кампазітар не імкнуўся ў сваім творы адлюстраваць увесь каляндарна-абрадавы

цыкл. Ён уключыў у кантату толькі тыя абрады, якія на думку В. Кузняцова з'яўляюцца ключавымі, знаходзіць іх арыгінальнае драматургічнае рашэнне, што характэрна для яго музычнай стылістыкі. У якасці прыкладу разгледзім шосты нумар "Восень".

Песнямі гэтай пары года завяршаецца гадавы круг земляробчага календара. Асаблівасць "восеньскай" мелодыі – перавага песеннага пачатку, якую кампазітар "прыцягнуў" у шостую частку "Восень" кантаты "Вясковыя святы". Да гэтых песень адносяцца "Ярынныя", "Ільнавыя" і выконваліся яны падчас уборкі лёну. Наступ восені азначала і прыход вясельнай пары (чаканне дзяўчынай далёкай дарогі, прадчуванне хуткага растання з родным домам, развітанне з маці). Форма дыялогу надае кампазіцыі складнасць і эмацыйнасць. Песня перадавала нялёгкую долю дзяўчыны ў замужжы:

"А я маю жаль на зязюлечку,
Што рана кукавала.
А я маю жаль на цябе мамка,
Што я ў цябе не шуляла.
Ні я гулала, ні я гуляла..."

У шостай частцы кантаты "Восень" В. Кузняцоў не ставіць мэтай максімальна наблізіцца да песеннага першакрыніцы, не выкарыстоўвае цытат. Для яго важна стварыць пэўны настрой, уласцівы "восеньскім" песням, у якіх выяўляецца тэндэнцыя да свабоднага распеву.

Форма "Восені" трохчасткавая. Першы раздзел адкрываецца тэмай дудкі, пабудаванай на кварта-квінтавых інтанацыях ў вольным метрарытмічным афармленні. Затым – выступ хору, гукавая тканіна якога бярэ на сябе сэнсавую нагрузку. Стварае карціну восеньскага пейзажу санорыка – перавага фанічнага маляўнічага спалучэння музычных гукаў. Паэтычны тэкст сыходзіць на другі план – кампазітар выкарыстоўвае адно слова "восень", на якім будуецца музычнае развіццё.

Для другога раздзелу В. Кузняцоў выкарыстоўвае паэзію, дзе спалучаюцца прыкметы восеньскай пары (ападае лістота, трывожна рыкае мядзведзь у лесе ў прадчуванні зімовай спячкі, пара "капельку браці", ляцяць жураўлі) з глыбокімі перажываннямі чалавека. Музычны матэрыял пабудаваны на супастаўленні двух груп галасоў – жаночай і мужчынскай. На фоне асцінатна-сінкапіраванага гучання басоўаднагалосна гучыць асноўная тэма ў тэнараў, якая пабудавана на прызыўной квартавай інтанацыі. У жаночым хоры ўтвараецца своеасаблівы сінтэз санарных сугуччаў на слове "рана, рана" з аднаго боку і поўнага паўтарэння другога поўрадкоў'я тэмы тэнараў на словы "мядзведзь ракаіць". Другая палова паэтычнага тэксту "рыдай не рыдай, я не баюся, толькі баюся восеньскай ночы" гучыць у альтаў і сапрана, харавая фактура якіх вытрыманая ў гетэрафонных сугуччах. Рэпрыза вяртае ў настрой першай частцы.

Музычны матэрыял кантаты "Вясковыя святы" – гэта стылізацыя пад народнае гучанне з апорай на фальклорныя песенныя традыцыі беларусаў, дзе сапраўдны толькі паэтычны тэкст твора.

Усё развіццё кантаты "Вясковыя святы" пабудавана на імправізацыйнасці, варыянтнасці – адной з асаблівасцяў беларускага песенна-інструментальнага фальклору. Сюжэтная драматургія твора грунтуецца на асобных нумарах, у цэлым не утвараючы паслядоўнага

сюжэтнага раскрыцця абраду. Аб'яднаныя яны музычна-мастацкімі заканамернасцямі і перш за ўсё інтанацыйнай сувяззю. Кожны голас у партытуры мае сваю ярка выражаную лінію, дзе пераважаюць кварта-квінтовые папеўкі, секундавыя "пампавання" і распяванне крайніх нот. Варта адзначыць, што важную ролю ў кантаце набывае квінтавасць, якая пранізвае гарызанталь і вертыкаль нотнага матэрыялу. Асноўныя тэмы маюць квінтавы дыяпазон, асцінатнае і бурдоннае гучанне квінт выступае ў ролі своеасаблівага пункта. Гэты тыпова фальклорны інтэрвал, яго інтанацыя вызначаюць народны каларыт гучання. Шматгалоссе харавой партытуры пабудавана на гетэрафоніі, што характэрна пераважна для самых старажытных формаў каляндарна-земляробчага і сямейна-абрадавага цыклаў.

Такім чынам, у кантаце "Вясковыя святы" В. Кузняцова народная паэзія з'явілася крыніцай стварэння аўтарскай мелодыі і мелоса ў цэлым, што сведчыць аб глыбокім пранікненні кампазітара ў вобразную сферу фальклору і апасродкаваным яго праламленні. Гэта дазволіла аўтару не слепа капіяваць музычную мову народна-песеннага матэрыялу, а стварыць арыгінальную кампазіцыю – кантату "Вясковыя святы" на народныя тэксты.

Літаратура

1. Восеньскія і талочныя песні / Склад. А. С. Ліс, С. Т. Асташэвіч. – Мінск : Навука і тэхніка, 1981. – 678 с.
2. Можейко, З. Я. Календарно-песенная культура Белоруссии / З. Я. Можейко. – Минск : Наука и техника, 1985. – 247 с.
3. Пилипенко, М. Ф. Обряд / М. Ф. Пилипенко // Энцыкл. літ. і мастацтва Беларусі. – Минск : Бел. сав. энцыкл., 1984. – Т. 1. – С. 13.

КОМПОЗИТОРСКИЙ И ИСПОЛНИТЕЛЬСКИЙ СТИЛЬ РИШАРА ГАЛЬЯНО

Шугаев Александр Михайлович, Юнусов Алексей Николаевич,
УО «Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка» (Республика Беларусь)

Аннотация. В статье рассматривается современное баянно-аккордеонное исполнительское искусство, анализируются исполнительские особенности музыки и композиторский стиль Ришара Гальяно, выявлены характерные признаки нового в аккордеонном искусстве стиля – «New musette».

Ключевые слова: «Новый мьюзет»; джаз; композиторский стиль; аккордеонное искусство; исполнительское искусство.

Ришар Гальяно – всемирно известный французский виртуоз-исполнитель и композитор, джазовый аккордеонист. На своей родине, во Франции, он признан как «Священный монстр джаза». Р. Гальяно вошел в историю как основатель нового музыкального стиля «Новый мьюзет» («*New musette*»), основанного на синтезе джазового и народно-инструментального искусства [1; 3].

Р. Гальяно родился 12 декабря 1950 г. в г. Канны, на юге Франции. По примеру своего отца, Люсьена Гальяно, он начал играть на фортепьяно и на аккордеоне в самом юном возрасте, с четырех лет. Профессиональное музыкальное образование Р. Гальяно получил в консерватории г. Ницца, где он изучал гармонию, контрапункт и тромбон.